

УДК 378.147:002.1-151

DOI: 10.31470/2518-7600-2020-8/2-248-258

**SCIENTIFIC APPROACHES TO THE DETERMINATION
OF THE ESSENCE OF PROFESSIONAL COMPETENCE
OF DOCUMENT SCIENCE SPECIALIST**

**НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ
ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ДОКУМЕНТОЗНАВЦЯ**

**НАУЧНЫЕ ПОДХОДЫ К ОПРЕДЕЛЕНИЮ
ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ
ДОКУМЕНТОВЕДА**

Руслана Тимченко,

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри
документознавства
tumchenko.ruclana@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-9077-1137>

ДВНЗ «Переяслав-
Хмельницький
державний педагогічний
університет
імені Григорія Сковороди»,
вул. Сухомлинського, 30,
м. Переяслав-Хмельницький,
Київська обл., Україна, 08401

Ruslana Tymchenko,

Ph.D. in Pedagogical Sciences,
Senior Lecturer of Department
of scientific discipline of
documentation
tumchenko.ruclana@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-9077-1137>

Pereiaslav-Khmelnytskyi
Hryhorii Skovoroda State
Pedagogical University,
30, Sukhomlynskooho str.,
Pereiaslav,
Kyiv region, Ukraine, 08401

ABSTRACT

In the article the theoretical basis for the development of professional competence of Document science specialist, which are based on ideas made philosophers, psychologists, sociologists and educators who have investigated the specific components of the concept «competence» and identifying particular competence in the activity of the Document science specialist. On the basis of the

analysis of the works of scientists and teachers, the features of identifying the professional competence of future Document science specialist are highlighted, connected with the combination of pedagogical and professional aspects in the activity. There was found that modern society needs competent professionals who have not only professional knowledge and skills, but also can make responsible decisions in situations of choice, are tend to cooperate, include mobility, dynamism, constructive, adaptability, ability to realize their creativity. Therefore higher education institutions should pay special attention to the formation of professional competence of future professionals. The education should promote independent thinking, develop creativity, improve professional training of specialist. From this depends largely on the extent how future professionals will be able to combine modern knowledges and professionalism of social activity and high morality. Different approaches of scientists in determining the nature of the term professional competence, were analyzed. The various approaches to the overall classification of the structure of professional competence of the specialists were defined, with the help of which one can determine how competitive future Document science specialist is and ensure his success. The learning process should not only equip students with knowledge, skills, but also develop an active cognitive activity that, in its turn, acts as the driving force behind the overall development of personality. Therefore, the term «professional competence» requires constant renewal and development in accordance with the requirements of modern education.

Key words: scientific discipline of documentation, professional competence, formation of professional competences of future Document science specialist.

Постановка проблеми. Сучасна вища освіта повинна забезпечити формування випускників з високим рівнем професіоналізму та компетентності, здатних адаптуватися до умов професійної діяльності, що змінюються. Професійна підготовка здобувачів вищої освіти є складною, динамічною системою, ефективність функціонування якої буде залежати від багатьох взаємопов'язаних факторів. Адже майбутній

документознавець повинен бути висококваліфікованим, конкурентоспроможним, вміти швидко пристосовуватися до умов ринку праці та мати достатній рівень інтелектуального розвитку. Саме тому актуальною проблемою в процесі підготовки фахівців з документознавства постає необхідність формування професійної компетентності, тобто здатності оптимально обирати й ефективно застосовувати професійні знання, вміння та навички.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню феномену професійної компетентності присвячені праці: А. Спіциної (Спіцина, 2015), Ю. Шапрана (Шапран 2014) та ін. Наукові розвідки, присвячені формуванню професійної компетентності майбутнього документознавця висвітлені в працях науковців: О. Андріянова, О. Татакі (Андріянов & Татакі, 2016), О. Матвієнко (Матвієнко, 2009), Л. Петрової (Петрова, 2014), Б. Шевченко (Шевченко, 2011). Аналіз наявних публікацій з теми свідчить про те, що проблема є актуальною і потребує постійного розвитку й подальших досліджень.

Мета статті полягає у теоретичному аналізі наукових підходів щодо визначення сутності професійної компетентності документознавця.

Виклад основного матеріалу. Знання є основою професіоналізму, що обумовлює рівень професійної мобільності майбутнього фахівця, проявляється в його здатності орієнтуватися в соціально-педагогічних ситуаціях, які постійно змінюються, швидко і правильно вирішувати педагогічні завдання. Для успішного закріплення всіх набутих знань та працевлаштування за фахом здобувач вищої освіти повинен володіти професійними компетентностями. Серед них базовими є професійні знання, вміння і навички, які майбутній фахівець отримує під час навчання за фахом. Наступними вимогами є здатність здійснювати професійні функції в рамках одного або декількох видів професійної діяльності. Що стосується особистих якостей, то майбутній документознавець повинен володіти основами побутового та ділового спілкування як звичайного, так і з застосуванням комп'ютерної техніки і сучасних інформаційних і комунікаційних технологій. На

сучасному етапі розвитку зовнішньоекономічної діяльності, однією з вимог є володіння хоча б однією іноземною мовою. Знання психології та етики ділового спілкування є успішною основою будь-якої діяльності. Адже документознавство є однією з перспективних професій, що забезпечує діяльність систем документно-інформаційних комунікацій в усіх галузях професійного спрямування (Урядовий портал України).

Життя вимагає того, щоб людина не тільки добре опанувала обрану спеціальність у закладі вищої освіти, а й творчо поринала в тонкощі своєї, якщо є необхідність суміжних споріднених спеціальностей. Для того, щоб зрозуміти специфіку навчання і виховання студентів, необхідно звернутися до особливостей вікового розвитку людини в період професійного вибору. Саме студентський вік – вік найбільшого розвитку – характеризується максимумом у досягненні позитивних результатів з біологічної, психологічної та соціальної точок зору. З біологічної точки зору можна розглядати студента як певну цілісність, тобто, цей аспект представлений, головним чином, успадкованими особливостями. Сюди ж можна віднести і здібності, але все це можна розглядати тільки з урахуванням умов життя, оточення. З психологічної точки зору, студент – комплекс психічних властивостей: темпераменту та характеру. Все це становить сукупність індивідуальних особливостей людини, які потрібно враховувати в навчанні. З соціального боку, студент – особистість, в якій втілені особливості певного соціального середовища (соціальна група, національність та ін.). Якщо порівняти цей вік з будь-яким іншим, то можна помітити, що для нього характерні і найвища швидкість у виконанні різноманітних завдань, і пік оперативної пам'яті, і легкість у переключенні уваги. У цей час формуються фахові орієнтації, характер та інтелект досягають найвищої точки свого розвитку, тому саме цей період відзначається як час наукових, спортивних, художніх, технічних досягнень та ін. (Постнікова, 2010).

Формування професійної компетентності є однією з найважливіших проблем сучасності. Адже це необхідна умова вдосконалення педагогічної діяльності. В енциклопедії освіти

під редакцією В. Кременя компетентність визначається як «сукупність знань і умінь необхідних фахівцю для здійснення ефективної професійної діяльності». А визначення поняття професійна компетентність формулюється як «інтеграційна характеристика ділових особистісних якостей фахівця, що відображає рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення мети з певного виду професійної діяльності» (Енциклопедія освіти, 2008: 722).

Науковець М. Головань вважає, що компетентність інтегративне утворення особистості, яке поєднує в собі знання, вміння, навички, досвід і особистісні якості, які обумовлюють прагнення, готовність та здатність вирішувати проблеми і завдання, що виникають в реальних життєвих ситуаціях. Предметна область застосування компетентності надає їй специфічності і конкретності (Головань, 2008).

У свою чергу В. Баркасі у дослідженнях, розглядає професійну компетентність, як одну із структурних компонентів професійної готовності до конкретного виду діяльності. Автором запропоновано схему взаємозв'язку професійної компетентності з іншими категоріями: професійна компетентність і готовність до професійної діяльності є підґрунтям, на якому базується професіоналізм і його найвищий прояв – професійна майстерність (Баркасі, 2004).

На думку Н. Болубаш, професійна компетентність майбутнього фахівця формується на основі теоретичних знань, практичних умінь, особистісних якостей та життєвого досвіду (Болубаш, 2011).

Дослідниця Т. Наливайко (Наливайко, 2019) вважає, що зміст професійної компетентності майбутніх фахівців полягає в складному комплексі, який включає професійні знання, вміння, навички, готовність до діяльності, а також цілий ряд професійно-важливих особових якостей, таких як: креативність, мобільність, комунікабельність, толерантність, урівноваженість, чуйність, доброзичливість, прагнення до самопізнання, саморозвитку і самореалізації, саморефлексії та ін.

Професійна компетентність документознавця визначається, як системна особистісно-професійна

характеристика фахівця, що інтегрує знання, уміння, мотиви, цінності й професійно-значущі якості, необхідні для ефективної професійної документно-інформаційної діяльності, спрямованої на задоволення інформаційних потреб фізичних і юридичних осіб, держави (Малик, 2011).

Важливо зазначити, що становлення майбутнього документознавця супроводжується, взаємодією зовнішніх і внутрішніх факторів та містить в собі елементи творчості. Результатом такого становлення є готовність діяти в межах професії, ознаками якої є позитивне ставлення до своєї праці, оволодіння системою професійних компетентностей. Адже сучасному документознавцю необхідні гнучкість і нестандартність мислення, вміння швидко адаптуватися до умов життя. Це можливо тільки за умови високого рівня професійної компетентності.

Сьогодні для успішності навчання студенти повинні мати достатньо високий рівень інтелектуального розвитку, хорошу пам'ять, логічне мислення та розвинені пізнавальні інтереси, підвищену мотивацію до обраної спеціальності бути ерудованим та працьовитим.

Висновки. Отже, одним із головних завдань вищої освіти сьогодні є підготовка висококваліфікованих фахівців здатних до розв'язання професійних завдань, формування в них професійної компетентності, що в поєднанні з професійними знаннями сприятимуть конкурентоспроможності майбутнього фахівця, його кар'єрному зростанню. Саме висококваліфікована підготовка здобувача вищої освіти, під час навчання, є запорукою набуття професійних якостей майбутнього документознавця, які позитивно вплинуть на формування його професійної компетентності.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Андріянов О. В., Татакі О. О. Формування інформаційно-комунікативної компетентності в процесі підготовки фахівців документно-інформаційної сфери. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2016. № 1. С. 50-55.

2. Баркасі В. В. Формування професійної компетентності в майбутніх учителів іноземних мов : дис.... канд. пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2004. 250 с.

3. Болубаш Н. М. Формування професійної компетентності майбутніх економістів засобами мережевих технологій : автореф. дис.... канд. пед. наук : 13.00.04 / Республік. вищ. навч. закл. «Крим. гуманіт. Ун-т». Ялта, 2011. 20 с.

4. Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. *Вища освіта України*. 2008. № 3. С. 23-30.

5. Енциклопедія освіти / головний ред. В.Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

6. Малик Г. М. Застосування методу моделювання у реалізації компетентнісного підходу до професійної підготовки майбутнього документознавця. *Вища школа*. 2012. №1. С. 70-85.

7. Матвієнко О. В. Документознавча освіта: проблеми та перспективи розвитку практики та наукових досліджень. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2009. № 4. С. 65-69.

8. Наливайко. Т. В. Формування професійної компетентності майбутніх економістів засобами інноваційних технологій у процесі професійної підготовки : дис.... канд. пед. наук : 13.00.04. Переяслав-Хмельницький, 2019. 270 с.

9. Петрова Л. Г. Процесно-орієнтований підхід до підготовки документознавців як чинник реалізації якісних параметрів навчання у ВНЗ. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2014. № 1. С. 5-9.

10. Постнікова Т. Самостійна робота як один з чинників розвитку творчої особистості студента. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2010. № 1. С. 46–51.

11. Спіцина А. Є. Формування професійної компетентності майбутніх економістів засобами інтерактивних технологій навчання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Переяслав-Хмельницький, 2015. 24 с.

12. Урядовий портал України. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248455517 (дата звернення 15.02.2020).

13. Шевченко Б. Г. Інноваційні навчальні технології в інформаційно-документній освіті. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2011. № 4. С. 65-69.

REFERENCES

1. Andriianov, O. & Tataki O. (2016). Formuvannya informatsiyno-komunikatyvnoyi kompetentnosti v protsesi pidhotovky fakhivtsiv dokumentno-informatsiynoyi sfery [Formation of information-communicative competence in the process of preparation of specialists of documentary-information sphere]. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*, 1, 50-55 [in Ukrainian].
2. Barkasi, V. (2004). *Formuvannya profesiiynoyi kompetentnosti v maybutnikh uchyteliv inozemnykh mov* [Formation of professional competence in future foreign language teachers]: dys.... kand. ped. nauk : 13.00.04. Odesa, 250 [in Ukrainian].
3. Bolyubash, N. (2011). *Formuvannya profesiiynoyi kompetentnosti maybutnikh ekonomistiv zasobamy merezhevykh tekhnolohiy* [Formation of professional competence of future economists by means of network technologies] : avtoref. dys.... kand. ped. nauk: 13.00.04 / Respublik. vyshch. navch. zakl. «Krym. humanit. Un-t». Yalta, 20 [in Ukrainian].
4. Holovan', M. (2008). Kompetentsiya i kompetentnist': dosvid teorii, teoriya dosvidu [Competence and competence: theory experience, experience theory]. *Vyshcha osvita Ukrayiny*, 3, 23-30.
5. *Entsyklopediya osvity* (2008). [Encyclopedia of Education] / holovnyy red. V.H. Kremen'. Kyiv: Yurinkom Inter, 1040 [in Ukrainian].
6. Malyk, H. (2012). Zastosuvannya metodu modelyuvannya u realizatsiyi kompetentnisnoho pidkhodu do profesiiynoyi pidhotovky maybutn'oho dokumentoznavtsya [Application of modeling method in implementation of competency approach to professional training of future document specialist]. *Vyshcha shkola*, 1, 70-85 [in Ukrainian].
7. Matviienko, O. (2009). Dokumentoznavcha osvita: problemy ta perspektyvy rozvytku praktyky ta naukovykh doslidzhen' [Documentary education: problems and prospects for the development of practice and research]. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiya*, 4, 65-69 [in Ukrainian].
8. Nalyvayko, T. (2019). *Formuvannya profesiiynoyi kompetentnosti maybutnikh ekonomistiv zasobamy innovatsiiynnykh tekhnolohiy u protsesi profesiiynoyi pidhotovky* [Formation of

professional competence of future economists by means of innovative technologies in the process of professional training]: dys.... kand. ped. nauk: 13.00.04. Pereyaslav-Khmel'nyts'kyu, 270 [in Ukrainian].

9. Petrova, L. (2014). Protsesno-oriyentovanyy pidkhid do pidhotovky dokumentoznavtsiv yak chynnyk realizatsiyi yakisnykh parametriv navchannya u VNZ [Process-oriented approach to preparation of document specialists as a factor of realization of qualitative parameters of studying in SHE]. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiya*, 1, 5-9 [in Ukrainian].

10. Postnikova, T. (2010). Samostiyna robota yak odyin z chynnykiv rozvytku tvorchoyi osobystosti studenta [Independent work as one of the factors of the student's creative personality development]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelya*, 1, 46-51 [in Ukrainian].

11. Spitsyna, A. (2015). *Formuvannya profesiyanoi kompetentnosti maybutnikh ekonomistiv zasobamy interaktyvnykh tekhnolohiy navchannya* [Formation of professional competence of future economists with the help of interactive training technologies] : avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ped. nauk : 13.00.04. Pereyaslav-Khmel'nyts'kyu, 24 [in Ukrainian].

12. *Uryadovyy portal Ukrayiny* [Government portal of Ukraine]. Retrieved from http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248455517 (Last accessed: 15.02.2020) [in Ukrainian].

13. Shevchenko, B. (2011). Innovatsiyni navchal'ni tekhnolohiyi v informatsiyno-dokumentniy osviti [Innovative educational technologies in information and documentary education]. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiya*, 4, 65-69 [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті обґрунтовано теоретичні засади розвитку професійної компетентності документознавця, основу яких склали ідеї філософів, психологів, соціологів, педагогів, які досліджували конкретні складові зазначеного поняття «компетентність» та особливості виявлення компетентності у діяльності документознавця. На основі аналізу праць учених-

педагогів виокремлено особливості виявлення професійної компетентності майбутніх документознавців, що пов'язані із поєднанням у діяльності педагогічного та професійного аспекту. Проаналізовано різні підходи науковців щодо визначення сутності поняття професійної компетентності та його складових. Встановлено, що сучасному суспільству потрібні компетентні фахівці, які володіють не лише професійними знаннями та вміннями, але й можуть приймати відповідальні рішення в різних ситуаціях, схильні до співпраці, поєднуючи в собі мобільність, динамізм, конструктивність, пристосованість та здатність реалізовувати творчі здібності. Тому заклади вищої освіти заклади повинні приділяти особливу увагу формуванню професійної компетентності майбутніх фахівців. Освіта повинна сприяти самостійному мисленню, розвивати творчість, удосконалювати професійну підготовку фахівця. Від цього багато в чому залежить те, наскільки майбутні професіонали зможуть поєднати сучасні знання та професіоналізм соціальної активності та високої моральності. Виявлено різноманітні підходи до загальної класифікації структури професійної компетентності фахівця, за допомогою яких можна визначити конкурентоспроможність майбутнього документознавця та забезпечити його успіх. Процес навчання повинен не лише забезпечувати студентів знаннями, вміннями, а й розвивати активну пізнавальну діяльність, яка, у свою чергу, виступає рушійною силою загального розвитку особистості. Тому термін «професійна компетентність» потребує постійного оновлення та розвитку відповідно до вимог сучасної освіти.

Ключові слова: документознавство, професійна компетентність, формування професійної компетентності майбутніх документознавців.

АННОТАЦІЯ

В статье обоснованы теоретические основы развития профессиональной компетентности документоведа, основу которых составили идеи философов, психологов, социологов, педагогов, которые исследовали конкретные составляющие

указанного поняття «компетентність» і особливості виявлення компетентності в діяльності документоведа. На основі аналізу трудов учених-педагогов виділені особливості виявлення професійної компетентності майбутніх документоведів, пов'язані з поєднанням в діяльності педагогічного і професійного аспекта. Проаналізовані різні підходи учених до визначення сутності поняття професійної компетентності і його складових. Встановлено, що сучасному суспільству потрібні компетентні спеціалісти, які володіють не тільки професійними знаннями і вміннями, але і можуть приймати відповідальні рішення в різних ситуаціях, схильні до співпраці, поєднуючи в собі мобільність, динамізм, конструктивність, пристосованість і здатність реалізовувати творчі здібності. Тому вищі навчальні заклади повинні приділяти особливу увагу формуванню професійної компетентності майбутніх спеціалістів. Навчання повинно сприяти самостійному мисленню, розвивати творчість, вдосконалювати професійну підготовку спеціаліста. Від цього в значній мірі залежить те, наскільки майбутні професіонали зможуть поєднати сучасні знання і професіоналізм соціальної активності і високої моральності. Виділені різні підходи до загальної класифікації структури професійної компетентності спеціаліста, за допомогою яких можна визначити конкурентоспроможність майбутнього документоведа і забезпечити його успіх. Процес навчання повинен не тільки забезпечувати студентів знаннями, вміннями, але і розвивати активну пізнавальну діяльність, яка, в свою чергу, виступає рушійною силою загального розвитку особистості. Тому термін «професійна компетентність» потребує постійного оновлення і розвитку в відповідності з вимогами сучасного навчання.

Ключові слова: документознавство, професійна компетентність, формування професійної компетентності майбутніх документоведів.